

УДК 811.111'373(07)

Білецька І. О.*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛЕКСИКОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті здійснено аналіз різних підходів до трактування поняття «педагогічна технологія» вітчизняними та зарубіжними науковцями. Особлива увага приділяється характеристиці інтерактивних технологій, що є досить ефективними у практиці професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови під час вивчення дисциплін теоретичного циклу, зокрема лексикології англійської мови. Використання методів інтерактивного навчання впливає на формування комунікативних навичок у студентів, дозволяє їм не лише краще засвоїти лексикологію як предмет вивчення, але й сприяє формуванню навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: педагогічна технологія, технологія мовної освіти, інтерактивні технології, лексикологія, професійна підготовка, вищий навчальний заклад.

Серед важливих педагогічних проблем, які поставило життя перед сучасною вищою школою, є застосування альтернативних форм організації навчання студентів, розробка нових педагогічних ідей та підходів до навчально-виховного процесу, що передбачає розроблення нових освітніх технологій. Розвиток науки і техніки запропонував викладачам та студентам нові форми комунікації, нові типи вирішення абстрактних і конкретних завдань, перетворюючи педагога з авторитарного транслятора готових ідей на натхненника інтелектуального й творчого потенціалу його учнів. Майбутнє за системою навчання, що вкладалася б у схему «студент – технологія – викладач», за якої викладач стає педагогом-методологом, а студент – активним учасником процесу навчання.

Вища школа на сучасному етапі розвитку характеризується поступовим переходом до особистісно орієнтованого співробітництва, де студентам відводиться активна роль суб'єктів пізнавальної діяльності. Щоб навчити студентів самостійно мислити і діяти, необхідно від пасивних форм навчання перейти до активних, індивідуальних. Такими є інтерактивні технології навчання, що є спеціальною формою організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

З'ясуванню численних проблем модернізації вищої іншомовної освіти присвячено роботи багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. Так, різноманітні погляди щодо поняття «педагогічні технології», виділення характерологічних особливостей та обґрунтування їх класифікацій можна зустріти у працях В. Беспалька, І. Богданової, С. Гончаренко, Б. Лихачова, Т. Назарової, Г. Селевко та ін. Специфіку технологій навчання іноземних мов аналізували О. Жукова, М. Кабардов, Т. Комарницька, Л. Смалько та ін. Безпосередньо до вивчення інтерактивних методик іншомовної освіти зверталися Н. Бідюк, Д. Заїка, І. Пасинкова. Серед зарубіжних учених, які ретельно займались дослідженням цієї проблеми, можна виділити К. Кароса, П. Макінтрі, Р. Оксфорд, Д. Річардса, Т. Роджерса та ін.

Поряд із тим варто зазначити, що розкриття специфіки реалізації інтерактивних технологій під час вивчення теоретичних дисциплін іноземної мови, зокрема лексикології англійської мови, у процесі професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови не було окремим предметом дослідження педагогів.

Виходячи з актуальності цієї проблеми, її важливого значення для теорії та практики іншомовного професійного навчання, ми ставимо за мету, проаналізувавши різні підходи до трактування понять «педагогічна технологія», «інтерактивні технології» вітчизняними та зарубіжними науковцями, розкрити

* Білецька І. О.

потенціал різних груп технологій інтерактивного навчання у процесі вивчення лексикології англійської мови студентами мовних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти.

Педагогічна технологія – це конкретне, науково-обґрунтоване, спеціальним чином організоване навчання для досягнення конкретної, реальної цілі навчання, виховання та розвитку того, хто навчається.

Термін *технологія* використовується в широкому й вузькому значеннях. На думку В. Грищенка та Б. Паньшина, у широкому значенні – це засіб засвоєння людиною матеріального світу за допомогою соціально організованої діяльності, який містить три компоненти: інформаційний (наукові принципи), матеріальний (засоби виробництва), соціальний (спеціалісти, які володіють професійними навиками). У вузькому значенні – це конкретні технологічні прийоми.

Чимало науковців у своїх роботах розглядають поняття «освітня технологія» в трьох аспектах:

- науковому – як напрямок педагогічної науки, який вивчає й розробляє цілі, зміст, методи та засоби навчання, а також проектує педагогічні процеси;
- процесуально-описовому – як алгоритм процесу навчання, сукупність його цілей, змісту та засобів, які сприяють досягненню визначених запланованих результатів;
- процесуально-діяльнісному – як технологічний процес, спрямований на скоординоване функціонування всіх особистих, інструментальних та методологічних педагогічних засобів.

Серед основних завдань педагогічних технологій у сфері навчання іноземних мов можна виділити:

- набуття міцних знань, умінь і навичок мови, яка вивчається;
- формування соціально-цінної поведінки;
- уміння оперувати технологічним інструментарієм;
- розвиток технологічного мислення; уміння виконувати самоосвітню діяльність у сфері іноземних мов; вивчення технологічної дисциплінованості в навчанні та загальнокорисній праці.

Ми розрізняємо дві узагальнені моделі технології навчання іноземних мов:

- 1) модель «від мови – до мовлення», яка містить когнітивно орієнтовані технології;
- 2) модель «через мовлення – до мови», до якої входять комунікативно орієнтовані технології.

Як стверджує М. Кабардов, до когнітивно орієнтованих технологій навчання іноземних мов належать методи, що базуються на раціонально-логічному способі засвоєння мови (перекладацько-граматичний, аналітичний, свідомо-порівняльний тощо). Комунікативно орієнтовані технології передбачають створення ситуацій, наближених до природних умов засвоєння мови, де наголос робиться на довільному оволодінні мовою; сюди належать натуральний, прямий, інтенсивний, сугестопедичний, комунікативний методи тощо.

На нашу думку, у процесі підготовки вчителів іноземних мов на заняттях з теоретичних дисциплін, зокрема лексикології англійської мови, особливо ефективними є інноваційні навчальні технології, що дають змогу максимально наблизити процес вивчення мови до реальних умов, перевірити та оцінити знання студентів. Серед них найбільш ефективними вважаються інтерактивні технології, які передбачають широку різноманітність видів діяльності, що застосовуються на заняттях з метою іншомовної взаємодії, кооперації та співробітництва між студентами. У галузі вивчення іноземної мови інтерактивне навчання охоплює такі аспекти, як типи мовних завдань, бажання студентів спілкуватись один з одним, особливості індивідуального пізнавального стилю, які пов'язані зі спілкуванням, нарешті – динаміка групи.

Ми не можемо не погодитися з Н. Бідюк, яка стверджує, що методи інтерактивного навчання базуються на принципі постійної активної взаємодії

та спрямовані на формування комунікативної, лінгвістичної і соціокультурної компетенцій. Викладач і студент постають повноправними суб'єктами навчання. При цьому педагог є фасилітатором навчання, а студенти вільно рефлектують стосовно того, наскільки знають синтаксичні, семантичні, фонетичні правила і закономірності іноземної мови, володіють усіма видами мовленнєвої діяльності, використовують соціокультурні знання і вміння в іншомовній комунікації, застосовують культурологічну інформацію у професійній діяльності, уміють удосконалювати мовленнєву підготовку шляхом використання автентичних матеріалів, використовують власний досвід оволодіння іншомовним мовленням у викладацькій діяльності, усвідомлюють роль учителя іноземної мови у шкільному та позашкільному оточенні [1, с. 53].

Такий аспект інтерактивного навчання, як бажання студентів спілкуватися один з одним, науковці пов'язують з їх відчуттям комфорту, високою самооцінкою, усвідомленням власної компетентності. Водночас небажання спілкуватися пов'язується з дискомфортом, заниженою самооцінкою, підвищеною стурбованістю, усвідомленням некомпетентності. Студенти, особливо це стосується тих, хто починає спілкуватися іншою мовою, що вивчається, як правило, виявляють низький рівень стурбованості. Вони йдуть на поміркований ризик, наприклад, відгадуючи значення слова на базі отриманих раніше знань і вживаючи його, незважаючи на можливість зробити помилку [2]. Небажання спілкуватися може бути викликано тим, що студент не відчуває зв'язку зі своєю групою, або страхом втрати своєї мовної ідентичності.

Інтерактивні технології кооперованого навчання передбачають парну і групову роботу, яка може організовуватися викладачем одразу ж після викладу нового матеріалу, на початку нового заняття замість опитування, під час застосування студентами засвоєних знань, умінь і навичок, у процесі повторення та узагальнення.

За умов парної роботи всі студенти отримують рідкісну можливість говорити, висловлюватися (що важливо для формування навичок говоріння), вона дає їм час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед аудиторією.

Такий вид співпраці сприяє тому, що студенти не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати вправи і завдання, які за інших умов потребують значних витрат часу. Серед них можна назвати такі:

- обговорити короткий за обсягом теоретичний матеріал;
- узяти інтерв'ю і визначити думку партнера щодо визначення певного лексикологічного явища, класифікації тих чи інших лексичних одиниць тощо;
- зробити анотацію статті англійських чи американських лексикологів;
- розробити разом запитання до теми;
- дати відповіді на запитання викладача.

Щоб організувати роботу в парах, необхідно поставити запитання студентам для невеличкої дискусії щодо тієї чи іншої лексикологічної проблеми, дати їм 1-2 хвилини для продумування можливих відповідей або рішень індивідуально. Потім потрібно об'єднати студентів у пари, визначити, хто з них буде висловлюватися першим, попросити обговорити свої ідеї один з одним. Краще одразу визначити час на висловлення кожного в парі та спільне обговорення. Це допомагає звикнути до чіткої організації роботи в парах. Вони мають досягти згоди щодо відповіді або рішення. Після закінчення часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюється ідеями та аргументами з усією групою.

Ще один варіант кооперованого навчання, що є похідним від парної роботи, можна назвати «Два – чотири – всі разом». Він є ефективним для розвитку навичок усного мовлення, спілкування в групі, умінь переконувати та вести дискусію. Зі студентами проводиться робота, аналогічна парній, проте потім пари об'єднуються у четвірки й обговорюють попередньо парно досягнуті рішення щодо поставленої

проблеми. Тут також прийняття спільного рішення обов'язкове. Залежно від кількості, студентів у групі можна об'єднати в четвірки і перейти до колективного обговорення.

Найбільш ефективною для одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами зі спілкування для обговорення дискусійних лексикологічних проблем є методика «Карусель».

Для роботи потрібно поставити стільці у два кола. Студенти, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а в зовнішньому – обличчям. Таким чином, кожен сидить навпроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє – рухливе: за сигналом викладача всі його учасники пересуваються на один стілець, опиняючись перед новим партнером. Мета – пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

У першому варіанті організації такої діяльності учасники внутрішнього кола є прихильниками однієї точки зору, а зовнішнього – протилежної. Спочатку відбувається обмін точками зору в перших парах, подаються необхідні відомості. Студенти фіксують у себе в записничках усе, що подає протилежна сторона. За сигналом відбувається зміна партнерів, дискусія продовжується, однак студенти намагаються підібрати нові контраргументи. До кінця кола всі, як правило, уже відточують свої висловлювання, а також здобувають досвід спілкування з різними партнерами.

У другому варіанті використання «Каруселі» кожен студент, який сидить у зовнішньому колі, має конкретні запитання і під час переміщення збирає максимум інформації, аспектів, поглядів із зазначеної проблеми. Наприкінці відбувається заслуховування окремих відповідей. У цьому разі застосування методу досягається узагальненням наявних у студентів знань, їх активізацією і перетворенням у загальногрупове надбання.

У третьому варіанті застосування «Каруселі» студенти заздалегідь готують запитання або поняття й записують його на маленьких аркушах, а на звороті пишуть своє ім'я. Під час роботи партнери ставлять один одному запитання і, у разі правильної відповіді, студент отримує від автора запитання цю картку. Наприкінці вправи підраховують кількість зароблених карток і визначається переможець [3].

При висвітленні теоретичного матеріалу можна використовувати технологію «Мікрофон», яка надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Завдяки цій технології в студентів розвивається увага, формується вміння слухати, сприймати, розуміти чуже мовлення й аналізувати інформацію одногрупників, щоб за необхідності, коли викладач «вручить мікрофон», не повторитись, привчає до логічного і лаконічного викладу інформації.

З цим прийомом часто поєднується технологія «Незакінчені речення». Визначивши тему, з якої студенти будуть висловлюватись у колі ідей, або використовуючи уявний мікрофон, викладач формулює незакінчене речення і пропонує учасникам закінчити його. Кожен наступний студент має починати свою відповідь із запропонованої формули, наприклад: «The problem of word definition is difficult to solve because ...». При цьому долаються стереотипи, студенти вільніше себе почувають у висвітленні запропонованих питань, відпрацьовуються вміння говорити стисло, по суті, продовжити вдало попереднього виступаючого, аргументувати висвітлене іноземною мовою.

«Мозковий штурм» – відома інтерактивна технологія колективного обговорення, що може застосовуватись для опрацювання нового лексикологічного матеріалу. Мета «мозкового штурму» чи «мозкової атаки» полягає в тому, щоб зібрати якомога більше інформації (визначення, класифікації, моделі) з теми від усіх студентів протягом обмеженого періоду часу.

Метод «навчаючись – вчуся» дає можливість студентам взяти участь у переданні своїх знань однокласникам. Викладач готує картки з певною дозою матеріалу («Productive ways of word-building», «Types of word-grouping» тощо), що стосується теми заняття, по одній на кожного студента, роздає їх. Протягом кількох хвилин вони читають інформацію на картці, потім переходять від одного однокласника до іншого, знайомлячи їх з нею. Студент може одночасно говорити лише з однією особою. Завдання полягає в тому, щоб поділитися своїми фактами і самому отримати інформацію від іншого. Протягом відведеного часу необхідно забезпечити спілкування кожного студента з максимальною кількістю інших для здобуття якомога повнішої інформації. Після завершення завдання студенти відтворюють весь матеріал. Викладач аналізує, доповнює та узагальнює отриману ними інформацію.

Застосування цієї технології дає загальну картину понять і фактів, що їх необхідно вивчити на занятті, а також викликає певні запитання та підвищує інтерес до вивчення лексикології англійської мови.

Отже, використання методів інтерактивного навчання впливає на формування комунікативних навичок у студентів, дозволяє їм не лише краще засвоїти лексикологію як предмет вивчення, але й сприяє формуванню навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Навчальний матеріал пізнається на власному досвіді через експериментування, перевірку власних припущень, а знання з'являються як відповідь на власний запит. Саме такі знання є глибокими і міцними.

Звичайно, успіх застосування тих чи інших методів інтерактивного навчання насамперед визначається готовністю і зацікавленістю викладачів та студентів до реорганізації навчального процесу в цілому.

Подальші дослідження проблеми полягатимуть у вивченні зарубіжного досвіду щодо особливостей застосування інноваційних технологій у процесі іншомовної освіти у вищих навчальних закладах з метою його адаптації у практику професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови в Україні.

Література:

1. Бідюк Н. Формування іншомовної професійної компетентності у майбутніх вчителів іноземної мови в США / Н. Бідюк // Професійне становлення особистості : проблеми і перспективи. – К., 2010. – С. 51-54.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 360 с.
4. Richards J. C. Approaches and Methods in Language Teaching / J. C. Richards, T. S. Rodgers [Electronic resource]. – Cambridge UK : Cambridge University Press, 2001. – Available from : http://en.wikipedia.org/wiki/Language_education - cite_ref-Diller_1-2

Билецкая И.А.

ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЛЕКСИКОЛОГИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

В статье проанализированы различные подходы к трактовке понятия «педагогическая технология» отечественными и зарубежными учеными. Особое внимание обращается на характеристику интерактивных технологий, которые являются наиболее эффективными в практике профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков во время изучения дисциплин теоретического курса, в частности лексикологии английского языка. Использование методов интерактивного обучения способствует формированию коммуникативных навыков у студентов, позволяет им не только лучше изучить лексикологию как предмет, но и влияет на формирование навыков, необходимых для профессиональной деятельности.

Ключевые слова: педагогическая технология, технология обучения иностранному языку, интерактивные технологии, лексикология, профессиональная подготовка, высшее учебное заведение.

Biletska I. O.

INTERACTIVE TECHNOLOGIES OF TEACHING AT STUDIES
OF LEXICOLOGY OF ENGLISH LANGUAGE

Different approaches to definition of term «pedagogical technology», «interactive technologies» by native and foreign scientists have been analyzed in the article. The author underlined the generalized models of foreign language learning technologies: model «from language – to communication» which contained cognitive-oriented technologies; model «through communication – to language» which had communicative-oriented technologies. A special attention has been paid to characteristics of interactive educational technologies that were the most effective in practice of future foreign language teacher, his (her) professional training in the process of studying theoretical courses, in particular English Lexicology. Usage of interactive educational methods influences on the process of forming and formation of students' skills, helps them not only to master Lexicology as a subject better but also to develop skills necessary for their future professional activity. Educational material is acquired on their own experience through experimentation, verification of own suppositions and knowledge appeared as an answer for own question. Exactly such knowledge is deep and strong. In order to integrate technology successfully into their daily practice, teacher needs adequate training and support how to use tools communicatively, he (she) needs strategies and procedures for designing effective learning materials, and to have the opportunity to reflect on teacher's own practice. In this article we provide some examples of activities and tasks based on interactive technologies used at the lessons of English Lexicology.

Keywords: pedagogical technology, technology of teaching of foreign language, interactive technologies, Lexicology, professional training, higher educational establishment.

УДК 378 .14

Слюсаренко Н. В., Кульбацька М. В.*

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ
УМІНЬ І НАВИЧОК МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У статті висвітлено основні аспекти формування у студентів умінь і навичок міжкультурного спілкування під час вивчення іноземної мови.

Розкрито сутність понять «спілкування», «педагогічне спілкування», «міжкультурне спілкування», «уміння», «комунікативні вміння», «навички», «комунікативні навички», «умови», «педагогічні умови».

Наголошено на вагомій ролі педагогічних умов у формуванні умінь і навичок міжкультурного спілкування у студентів під час вивчення іноземної мови. Звернуто особливу увагу на те, що педагогічні умови є тим важелем, який впливає не лише на ставлення до предмета, але й на якість його засвоєння, а відтак – на забезпечення оволодіння основами міжкультурних відносин у майбутній професійній діяльності, здатність ефективно виконувати свої функції в міжкультурному середовищі.

Ключові слова: спілкування, педагогічне спілкування, міжкультурне спілкування, комунікативні вміння, комунікативні навички, педагогічні умови.

Інтенсивність розвитку суспільства вимагає нових підходів та орієнтирів до переосмислення науково-педагогічного знання. У сфері освітньої політики початок ХХІ століття відзначився масштабним розширенням міжнародного та європейського освітніх просторів, активною участю як науково-педагогічних працівників, так і студентів у міжнародних освітніх, науково-дослідницьких проектах і грантах, програмах підвищення кваліфікації, а також програмах міжнародного академічного обміну. Вища освіта нині стає все більш відкритою для міжкультурного спілкування, у зв'язку з чим актуалізується проблема підвищення якості підготовки фахівців, здатних брати активну участь у світовому та регіональному освітньому процесі.

* © Слюсаренко Н. В., Кульбацька М. В.*